

Naam student:	Aly Meijer
Naam module:	nvt
Naam docent:	Elza Kuijk
Tweede lezer:	Hetty Zock
Opdracht:	Eindessay
Inleverdatum:	14 april 2024
Check spelling en stijl zelf uitgevoerd:	ja
Check aantal woorden zelf uitgevoerd:	ja en het zijn er (te)veel
Bijlagen *):	Nee

Dubbele vreugde: ruimte voor diversiteit in de schuilhut en de loofhut

Wat zijn ze klein

Wat zijn ze klein, de mensen
Ze rennen, ze razen
Ze blijven verbazen
Ontrouw, verraad,
liefde en haat

Wat zijn ze klein
Kijk ze gaan
In zwermen als dieren
Als vlooiën en mieren
Een Jap, een Chinees
Een Tsjech of Irakees

Wat zijn ze klein
Ze bidden en smeken
Tot engelen, profeten
Hun heiligen en goden
De levenden en doden
En wat, wat zijn ze klein

Wat zijn ze klein, de mensen
Ze vluchten, ze vrezen
Ze zweten, ze beven
Ze willen niet weten
Wie ze werkelijk zijn
Wat zijn ze klein
Wat zijn ze klein!

Tekst: Frédérique Spigt

Muziek: Hein Offermans

Album: Vreemd, 2008

Inleiding

Als geestelijk verzorger en predikant in opleiding ben ik altijd op zoek geweest naar wat de essentie is van ons bestaan op aarde. Is de essentie van ons bestaan, het als pelgrim onderweg zijn met elkaar, met het goddelijke, het heilige, het samen oplopen? Of is de essentie onze kwetsbaarheid als levende wezens op aarde en onze afhankelijkheid van Gods schepping? Ik denk dat zowel het samen onderweg zijn als onze kwetsbaarheid, essenties zijn van ons bestaan.

Ik heb me altijd aangetrokken gevoeld tot de theologie van de kwetsbaarheid van Christa Anbeek. Onlangs schreef zij het boek *'Kwetsbaarheid omhelzen'*. Christa beschrijft mij daarin als een moedige student, die voorgaat in een regenboogviering (Anbeek 2023, p.137-138). Zij schrijft over de kleine, kwetsbare, Doopsgezinde Gemeente Arnhem, waar ik sinds juni 2021, werk als doopsgezind predikant. Christa maakte duidelijk hoe belangrijk het is dat wij als kleine vrijzinnige christelijke gemeentes onze koers bepalen en wijzigen. Zij zette ons als studenten aan het denken over hoe vrijzinnige geloofsgemeenschappen in contact kunnen komen met de mensen in de straten, op de pleinen, de mensen in hun huizen.

De regenboogviering heb ik in Arnhem inmiddels drie keer georganiseerd en elke keer merk ik weer hoe belangrijk het is voor mensen, die bij achtergestelde groepen horen, dat er aandacht is voor kwetsbaarheid. Deze viering blijkt niet alleen belangrijk te zijn voor LHBTIQ+ mensen, maar ook voor mensen met een andere, eigen emancipatiestrijd, zoals bijvoorbeeld mensen die een neurodiversiteit hebben, mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke uitdaging of mensen met een andere huidskleur, die zich in de ervaringen van queers kunnen herkennen.

Tijdens de voorbereiding op de eerste regenboogviering merkte ik al het belang van het vieren van diversiteit aan mensen. Ik merkte bijvoorbeeld zelf, dat ik me ziek voelde door het geweld dat de groep queers wereldwijd wordt aangedaan. Ook ben je als queer gewend om altijd op je hoede te zijn voor vijandigheid of afwijzing. Dat is vermoeiend. Het is bijvoorbeeld gewoon geworden om het te hebben over genderideologie met het idee dat er een zogenaamde ideologie is, die bestreden zou moeten worden. Zo noemde Paus Franciscus *'genderideologie de lelijkste ziekte van onze tijd'* (Munsterman 2024). Dat er wordt gesproken over een ideologie, die je zou moeten bestrijden, is gevaarlijk. Het hebben over een ideologie is een verkapte manier om te zeggen dat je het bestaan van deze mensen wilt bestrijden. In feite gaat het niet om een ideologie, maar om LHBTIQ+ mensen, die behoefte hebben aan bestaansrecht.

Binnen de eigen vrijzinnige kring zijn er ook nog vooroordelen en blinde vlekken. Sommige mensen begrijpen bijvoorbeeld niet waarom zo'n viering nog nodig is. 'We zijn toch allemaal gelijk?' Aan de ene kant is zo'n opmerking heel goed bedoeld, maar wordt tegelijkertijd niet aangevoeld dat de situatie nog niet zo rooskleurig is en worden de verschillen, die er wel degelijk zijn, ook niet gezien of gewaardeerd, maar geminimaliseerd. Is er ruimte voor verschillen? Is er ruimte voor het kwetsbare en pijnlijke verhaal van queers? Helaas worden mensen nog niet overal zo gelijkwaardig benaderd en behandeld. Na een regenboogviering werd gezegd dat mannen die zichzelf opdoffen met make-up, het geweld dat ze wordt aangedaan, zelf uitlokken. Een ander voorbeeld van onbegrip: Christa Anbeek beweerde in haar boek dat ik tijdens de regenboogviering over mijn zoektocht en coming out sprak, terwijl ik het alleen had over mijn ervaringen als queer in een heteronormatieve samenleving, die zich er met een kind voorop de fiets eindelijk bij voelde horen, ver ná mijn zoektocht en coming-out. Dat het verschil daartussen voor een niet-queer niet altijd duidelijk is, dat vind ik pijnlijk. In vrijzinnige kringen lopen we misschien voorop wat betreft LHBTIQ+ emancipatie, maar veel over gesproken wordt er niet, waardoor je als queer ook binnen vrijzinnige kerken met dit

soort onbegrip te maken kunt krijgen. Hierdoor kun je je als queer zelfs binnen vrijzinnige kringen kwetsbaar voelen.

In haar inaugurele rede *'Ondertussen in de schuilhut. Een queer theologie van het thuiskomen'*, gebruikt Mariecke van den Berg (2021) het beeld van de hut om te pleiten voor het betrekken van een theologische ruimte op de ongemakkelijke grens tussen 'binnen' en 'buiten'. Wanneer hoor je er bij en ben je binnen en wanneer niet en wie bepaalt dat (voor jou)? De Nederlands Gereformeerde Kerk, waar zij lid van is, bracht in 2015 een rapport uit waarin de vraag werd beantwoord of samenwonende homoseksuelen een ambtelijke functie mochten bekleden. De visie in dit rapport was om de functies van diaken en ouderling open te stellen, maar dit advies werd helaas niet opgevolgd. In de bijlage van het rapport over relaties en huwelijken stond de volgende zin die Mariecke in het bijzonder raakte: *'Het huwelijk van man en vrouw is thuis in Gods oorspronkelijke schepping, een homoverbintenis is een schuilhut in het gebroken bestaan.'* Dit is een nogal denigrerende uitspraak, constateert zij, maar ze omarmt daarna toch de schuilhut als theologische ruimte. Zij stelt voor om de hut te verkennen als locatie om vanuit te spreken voor mensen voor wie er in de solide bouwwerken van de traditie geen plek was en is of alleen onder onacceptabele voorwaarden (van den Berg 2021, p. 6-7). Huis en hut zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De hut herinnert het huis namelijk aan het overschot, de restjes, waarmee de hut is gemaakt. De hut is een liminale plek, om je in te kunnen terugtrekken, als een vlucht uit het benauwende bestaan van een volwassene bijvoorbeeld. De hut is kwetsbaar en vergankelijk. Het is een plek van gastvrijheid en hartelijkheid, maar ook een plek die gevaarlijk kan zijn, want wanneer je iemand uit je huis zet en in een hut plaatst, verlies je ook het zicht op de ander (van den Berg 2021, p. 13-16). De queer theologie van de schuilhut is niet een theologie over *thuishoren*, maar over *thuiskomen*, een proces dat per definitie onaf is en gaande. Met een klein manifest van de schuilhut wil Van den Berg ons uitnodigen om in beweging te komen en buiten te komen spelen (van den Berg 2021 p. 17-18). Die uitnodiging neem ik graag aan.

Tijdens het in beweging komen en het buiten spelen, bijvoorbeeld tijdens de Kapel aan de beek pelgrimsvieringen, die ik sinds 2021 organiseer, ervaar ik ook de noodzaak om de biodiversiteit aan soorten op aarde te vieren én om te rouwen om het verlies ervan. We zijn ontzettend afhankelijk van alles wat leeft op aarde, maar dat besef zijn we grondig kwijtgeraakt met de komst van de industriële revolutie. Het leven op aarde lijkt maakbaar, maar we zijn bij een punt aanbeland waar we de controle dreigen te verliezen of al zijn kwijtgeraakt door klimaatverandering en verlies van biodiversiteit. Hoe kunnen we het besef van diepe afhankelijkheid weer levend maken? Zorgen over de aarde, klimaatverandering en afnemende biodiversiteit kunnen leiden tot angst en depressie. Ecologische crises roepen vragen op over hoe we omgaan met de aarde en alles wat daarop leeft. Die vragen kunnen aan de ene kant leiden tot 'eco-anxiety' en 'eco-mourning', maar ook tot handelen gericht op transitie. Hoe kunnen geestelijk verzorgers en predikanten hier een rol in spelen? Hoe kunnen zij mensen bijstaan en bijdragen aan transformatie? De Vrije Universiteit Amsterdam heeft daarom nu de opleiding Geestelijke zorg en Planetaire gezondheid ontwikkeld over existentiële vragen rond de ecologische crisis. De opleiding richt zich op de relatie tussen mensen en andere levensvormen en in wat nodig is om met zorg de aarde te bewonen. Hans Alma, docent en initiator: *'In feite zijn het gezonde reacties op existentiële vragen die op mensen afkomen. Zo maakt 1 op de 5 jongeren zich ernstig zorgen over het klimaat, daar heeft geestelijke verzorging een taak. Of klimaatactivisten die kampen met gevoelens van woede en machteloosheid, hoe houden zij het vol?'*

Maar denk ook aan boeren, die te maken krijgen met vragen rond bestaanszekerheid. Ook daar gaan we mee aan de slag' (Vrije Universiteit Amsterdam 2024).

Meer en meer mensen verdiepen zich in groene theologie en hebben behoefte aan verhalen en rituelen, waardoor ze de moed erin houden. Zo riep Christian Climate Action 13 maart 2024 op om tijdens de Biddag voor gewas en biodiversiteit, *'samen te bidden voor de gewassen die ons voeden en voor het behoud van de biodiversiteit waarmee we gezegend zijn'* (Christian Climate Action 2024). Net zoals Hans Alma en Christian Climate Action zoek ik naar manieren om mensen op een hoopvolle manier naar de crises waar we nu in zitten, te laten kijken en ons in beweging te laten komen, inclusief mezelf.

Tijdens een vredesdienst in de open lucht in 2016 ging ik samen voor met o.a. Nederlands gereformeerde collega Jelle Knol, in Krommenie in het Agathepark. Wij mochten samen een overweging houden over het verhaal van de twee zeer verschillende tweelingbroers Jacob en Esau. Wij vroegen ons toen af, waarom gaat Jacob aan het eind van dat verhaal naar Sukkot en bedriegt hij Esau in feite opnieuw? Waarom ging Jacob naar Sukkot, wat hutten betekent en ging hij niet, zoals hij zei, met Esau mee naar Seir, wat harig, doornig betekent? Jacob had tegen Esau immers gezegd dat hij hem zou volgen? Opnieuw bedriegt hij hem en spreekt hij niet de waarheid, maar licht de hielenlichter zijn hielen en gaat zijn eigen weg. Jacob vlucht voor de tweede keer, hij vertrekt en trekt zijn eigen plan. Waarom? Voelde hij zich nog steeds kwetsbaar ten opzichte van zijn oudere, sterke en behaarde broer? Of had hij een eigen taak en een eigen weg te volgen? Een geheel andere? Wat betekende de worsteling aan de oevers van de Jabbok, die aan deze wending in het verhaal voorafging? Het verhaal blijft boeien.

Door de schuilhut en de theologie van het thuiskomen, van Mariecke van den Berg en het verhaal van Jacob die niet met Esau meeding, maar naar Sukkot ging (Genesis 33: 12-17) kwam ik op het spoor van het loofhuttenfeest. Kunnen we als vrijzinnige gemeenschappen van waarde zijn voor een samenleving, die zo ver verwijderd is van haar oorsprong? Misschien ligt de oplossing wel in een hut, in het besef van de afhankelijkheid van Gods schepping en het vieren van het loofhuttenfeest. Dit eindessay gaat daarom niet alleen over de regenboogviering/ Coming out Sunday, maar ook over het loofhuttenfeest, die beide vlak na elkaar in het najaar plaatsvinden. Graag onderzoek ik of het verhaal van Jacob die worstelde aan de Jabbok en vervolgens naar Sukkot ging, ons kan inspireren om in beweging te komen om ruimte te maken voor diversiteit van mensen en diversiteit van soorten. Diversiteit van mensen is veel breder dan alleen de groep LHBTIQ+. Het vieren van diversiteit van mensen hoeft daarom ook zeker niet beperkt te worden tot deze groep alleen. Zoals eerder gezegd zijn er meer groepen mensen bezig met het streven naar een volwaardige plaats in de samenleving vanuit een achtergestelde positie. Deze groep heeft wel expliciete aandacht nodig i.v.m. het extreme geweld dat hen wereldwijd wordt aangedaan en hun achtergestelde positie in kerken. Om de LHBTIQ+ acceptatie binnen geloofsgemeenschappen te verhogen is het waardevol om vaker het gesprek aan te gaan met medegelovigen over seksuele en genderdiversiteit. In dit essay focus ik me specifiek op de kracht van het verhaal van Jacob voor mensen die transgender zijn, want van de groep LHBTIQ+ mensen komen zij het vaakst in aanraking met geweld (Hasselt e.a. 2023). Met het verhaal van Jacob en Esau wil ik graag ruimte scheppen voor diversiteit. Diversiteit van onszelf als mens in de schuilhut en de diversiteit van de natuur, te beschouwen vanuit de loofhut. Hoe kunnen we als vrijzinnigen door middel van de regenboogviering en het loofhuttenfeest in beweging komen om ruimte te maken voor een diversiteit aan mensen en diversiteit aan andere soorten?

Vraagstelling/stelling

Voor dit essay ben ik tot een hoofdvraag en twee subvragen gekomen, die ik graag zou willen beantwoorden, of in ieder geval een aanzet zou willen geven tot de beantwoording daarvan.

De hoofdvraag is:

Hoe kunnen de schuilhut en de loofhut ons inspireren om in beweging te komen en ruimte te maken voor diversiteit aan mensen en andere soorten?

Subvragen zijn:

1. Hoe kan het verhaal van Jacob die worstelde aan de Jabbok en vervolgens naar Sukkot ging, ons inspireren om in beweging te komen en ruimte te maken voor diversiteit aan mensen en diversiteit aan andere soorten?
2. Wat zouden christenen kunnen leren van het Loofhuttenfeest?

De betekenis van het verhaal van Jacob, Israël voor het vieren van diversiteit aan mensen

Tijdens een studiereis van het remonstrants seminarium in 2019 naar Antwerpen vertelde ik Hans Alma enthousiast over de pelgrimsvieringen, die ik ging organiseren, naar het voorbeeld van Nijkleaster (Kloostergemeente Nijkleaster-Westerwert 2023). Inmiddels organiseer ik die pelgrimsvieringen alweer drie jaar, iedere maand, in de Waalse kerk en Park Sonsbeek in Arnhem. Als doopsgezind predikant en remonstrants predikant in opleiding heb ik behoefte om naar buiten te treden, letterlijk, de natuur in te gaan, om mezelf en de deelnemers aan de pelgrimsviering verbonden te laten voelen met Gods schepping en daar de heiligheid van te ervaren, met als doel dat we er daardoor ook beter voor gaan zorgen. In 'De kunst van pelgrimeren' (2024) beschrijft Alma een benadering van geestelijke zorg, die de zoekende mens, die iets teweeg brengt, centraal stelt. Het beeld van de pelgrim die haar tocht aflegt, in nauw contact met wat haar omgeeft en wie zij ontmoet, spreekt haar en ook mij aan. De geestelijk verzorger ziet zij als *'een ervaren, geoefende medereiziger op pelgrimage, die de antwoorden niet paraat heeft maar die wel tot steun kan zijn in de zoektocht van een ander'* (Alma 2024, p. 18).

Verhalen die niet voorschrijven hoe te leven, hebben wel de kracht om mensen inzicht te geven in hun bestaan en hen te helpen hun ervaringen te plaatsen en te verwerken (Alma 2024, p. 27). De verhalen zijn verbeeldend, verbindend en raken ons niet alleen in ons cognitieve bewustzijn, maar ook op een affectieve manier en nodigen uit tot handelen. Geestelijk verzorgers zijn zich bewust van deze lijn tussen verbondenheid, betekenis en handelingsmotivatie, zowel in hun persoonlijk levensverhaal, als in het levensverhaal van de ander en kunnen anderen daarin professioneel begeleiden (Alma 2024, p. 28). Verhalen zijn een bron van kracht en helpen om in beweging te komen. Dit hoofdstuk focust op welke betekenis het verhaal van Jacob die met iemand worstelt aan de oevers van de Jabbok kan hebben voor het vieren van de diversiteit aan mensen tijdens regenboogvieringen, specifiek over het vieren van het bestaan van transgender personen. Wat kan dit verhaal betekenen voor transgender personen?

Jonathan Sacks was emeritus opperrabbin van Groot-Brittannië en leverde een belangrijke bijdrage aan het maatschappelijk debat. Hij won daarvoor in 2016 de prestigieuze Templetonprijs. Een rode draad in Sacks' werk is hoe religie een bijdrage kan leveren aan seculiere problemen. De joodse levensbeschouwing heeft volgens hem een betekenis voor de hele wereld, niet alleen voor joodse gelovigen (Mulder 2020). Mogelijk kan zijn werk antwoord geven op de vraag naar hoe het verhaal van Jacob ons kan inspireren om in beweging te komen en ruimte te maken voor diversiteit aan mensen. Hij gaat in op de betekenis die de verhalen uit de Tora kunnen hebben voor alle mensen. Hij maakt de wijsheid in de Joodse verhalen daardoor toegankelijk voor iedereen. Een nadeel is dat Jonathan Sacks niet expliciet ingaat op de problematiek van specifieke groepen mensen, zoals queers. Mariecke van den Berg en Jolanda Molenaar doen dat wel, vandaar dat ik ook naar hun visie op het verhaal van Jacob heb gekeken.

Jonathan Sacks laat zien dat de worsteling van Jacob ons kan helpen om een crisis te overleven. Soms ben je het middelpunt van onenigheid, onderworpen aan kritiek van anderen, dan lijkt het leven zinloos en ondraaglijk. De Tora beschrijft de aartsvaders en -moeders als levensechte mensen met al hun complexiteit, zodat we ons kunnen identificeren met hen en kracht putten uit de verhalen (Sacks 2020 a, p. 197). Iemand worstelde met Jacob, we weten niet wie die persoon was, een mens, een engel, een demon of God, in ieder geval was het een uiting van de innerlijke strijd van Jacob. De echte strijd vond plaats in hemzelf. Als je die strijd binnenin je kunt winnen, kun je ook de

strijd buiten jezelf winnen. We zijn hier op aarde omdat iemand, de ENE, ons geschapen heeft. Een crisis kan ons op de proef stellen en een bedreiging vormen voor ons zelfvertrouwen (Sacks 2020 a, p. 198). Jacob leerde door de worsteling hoe hij zijn angsten kon bestrijden en overwinnen. Iemand is pas sterk als hij zijn driften onder controle heeft, niet als hij zijn vijanden verslaat. Toen Jacob de volgende dag zijn broer tegemoet ging en oog in oog met Esau stond voor wie hij zo bang was geweest, rende Esau hem tegemoet en sloot hem in de armen. De Tora wil ons leren hoe een opgelost innerlijk conflict ook de spanning van het uiterlijk conflict kan oplossen (Sacks 2020 a, p. 199). Zelfrespect gaat niet ten koste van een ander. Je kunt ruimte maken voor een ander zonder jezelf te verloochenen. Onze diepste psychologische en geestelijke behoeften hoeven nooit ten koste te gaan van anderen. Jacob en Esau kregen allebei een eigen zegening en hoefden daardoor niet meer jaloers te zijn op elkaar (Sacks 2020 a, p.199-200).

Het verhaal van Jacob die worstelt, kan transgender personen en ook andere mensen bijvoorbeeld interseks of non-binaire personen, helpen om hun eigen worsteling met het leven, met hun lichaam en gender, met God en met mensen beter te aanvaarden. Jacob kreeg na een worsteling met een onduidelijke tegenstander een nieuwe naam: Israël. Waarom kreeg Jacob deze naam? Wat kan dit verhaal betekenen voor transgender personen? Hieronder volgt een uitleg van het verhaal van Mariecke van den Berg.

Bij de geboorte krijgen kinderen vaak een jongensnaam of een meisjesnaam of tegenwoordig steeds vaker een meer genderneutrale naam. Het onderscheid tussen man en vrouw wordt gezien als een van de belangrijkste kenmerken van identiteit. Namen zeggen ook iets over klasse, nationaliteit en religieuze achtergrond. Mensen wijzigen hun naam, wanneer deze niet meer bij hen past. Je naam wijzig je om dichterbij de persoon te komen, die je geworden bent. In het verhaal van Jacob en Esau zien we dat de namen meteen betekenisvol zijn: Esau betekent 'behaarde' en Jacob 'hielenlichter'. Jacob is een rustige man die het liefst bij de tent blijft om te koken (Gen. 25:27-29). Het tegenovergestelde daarvan is Esau, iemand die altijd buiten is en die graag op jacht gaat. Isaak heeft voorkeur voor Esau, want hij houdt van wildbraad en hij ziet in hem een leider. Als Jacob door zijn vader gezien wil worden, moet hij wel het voorbeeld van zijn broer volgen (Van den Berg 2019, p. 202-203). Door zich voor te doen en zich te verkleden als zijn broer, lukt het Jacob om er met de zegen voor de eerstgeborene vandoor te gaan. Hij licht zijn hielen en vlucht voor zijn broer Esau, die vast van plan is hem te vermoorden.

De naamsverandering van Jacob vindt vele jaren later plaats, wanneer Jacob zich bij de rivier Jabbok in een grensgebied bevindt, weg bij zijn oom Laban, op weg naar een zelfstandig bestaan. Als eerste is daar aanstaande de eerste ontmoeting na jaren met zijn broer Esau. Er ontstaat vlak voor deze ontmoeting een worsteling met een onbekende. De tegenstander wordt door Jacob ervaren als God. *'Ik heb oog in oog gestaan met God'* (Genesis 32:31). Eerst is er de lichamelijke worsteling en pas daarna de vraag naar de namen. De onbekende geeft diens naam niet prijs, maar Jacob stelt zich voor met de naam uit zijn jeugd. Neem mij aan zoals ik ben, zegt hij daarmee: ik ben Jacob, de hielenlichter, de binnenvetter met de gladde huid, degene met de potten en de pannen, de huismus in de tent. Een andere naam krijgen, zoals Jacob de naam Israël krijgt of een andere naam aannemen, dat betekent voor een transgender nogal wat. Dat betekent strijden met God en strijden met mensen (Van den Berg 2019, p. 204-205).

Zodra hij bij Pniël was overgestoken, ging de zon over hem op. Jacob liep mank (Genesis 32:32). Een crisis kan je diep raken en daarna je leven blijven beïnvloeden. Je draagt de littekens. Wie

gestreden heeft en gewonnen, is sterker dan wie de confrontatie uit de weg is gegaan of zich heeft onderworpen aan de tegenstander. *Ik laat u niet gaan tenzij u me zegent* (Genesis 32:27). Gebeurtenissen die pijnlijk en vernederend waren, kunnen het belangrijkste deel van ons leven worden, ze leren ons de waarheid over onszelf en geven ons leven een vruchtbare wending. Jacob/Israël heeft ons een belangrijke gave nagelaten: de onverzettelijkheid en veerkracht waarmee hij zijn lijden onder ogen heeft gezien en die heeft omgezet in een zegen. Zo is de les uit de Tora: geloofshelden krijgen het zwaar te verduren door ballingschap, gevaar, tegenstand, teleurstelling, maar door strijd en worsteling komen zij niet onaangedaan uit de strijd en kunnen die strijd overleven op een manier die het waard is geleefd te worden. Jacob was het waard om de naam te dragen van iemand die heeft gestreden met God en mensen en heeft overwonnen (Sacks 2020 a, p. 200-201).

Jolanda Molenaar, doopsgezind predikant en zelf transpersoon, schrijft hierover het volgende in haar bachelorscriptie *'Transgenders aan de Jabok. Een kwalitatief empirisch onderzoek naar de geloofsvragen waarmee trans personen worstelen'*: *'Het verhaal biedt een ongekend perspectief: wanneer je doorzet, kun je de strijd (met jezelf, met God, met mensen om je heen, de geloofsgemeenschap, de kerk) winnen (vers 26) en – weliswaar gemankeerd (vers 32) – met een nieuwe naam, een nieuwe identiteit (vers 29) de Jabok oversteken, waar de zon over je leven gaat stralen (vers 32). Als we in Genesis Jakob verder volgen, of horen over het leven van trans personen die 'de Jabok zijn overgestoken' blijkt dat die nieuwe toekomst, die zo stralend begon, heel wat minder rooskleurig is dan in dit verhaal geschilderd wordt. Jacob sterft uiteindelijk in Egypte, buiten het beloofde land. En ook trans personen belanden nog te vaak op een plek in het leven waar ze niet hadden willen zijn.'*

Het verhaal van Jacob die worstelt aan de oevers van de Jabbok blijkt geschikt te zijn om te vertellen tijdens een regenboogviering. Het verhaal van Jacob is inspirerend voor trans personen en het kan ook andere mensen helpen zich beter in te kunnen leven in trans personen. Het verhaal kan innerlijk iets teweegbrengen waardoor mensen kracht krijgen om door die crisis heen te komen. Dit kan gelden voor trans personen, maar ook andere mensen die door een crisis heen gaan.

Het verhaal van deze mensen en van Jacob is daarmee nog niet afgelopen. Het gaat door. Jacob ontmoet zijn broer Esau, die hem uitnodigt om hem te volgen naar Seir. Jacob zegt dat hij hem zal volgen op een lager tempo, het tempo van zijn vee en kinderen, maar ondertussen gaat hij naar een andere bestemming, Sukkot, wat hutten betekent (Genesis 33: 12-17). *M^elākā* wordt in de NBG met vee vertaald, maar het woord betekent ook dienst, taak (Van Selms 1986, p. 148). Jacob gaat dus zijn taak achterna en die taak ligt niet in Seir maar in Sukkot. Wat is de taak die daar voor hem ligt? Is deze plaatsnaam een verwijzing naar het loofhuttenfeest? Hoe zou het loofhuttenfeest ons kunnen inspireren als het gaat om het vieren van biodiversiteit en het stilstaan bij het verlies ervan? Daarover gaat het volgende hoofdstuk.

Dubbele vreugde, de betekenis van Sukkot/ Soekot voor het vieren van biodiversiteit

Verhalen raken ons hoofd, hart en handen, zegt Alma. Verhalen zetten ons vermogen in beweging om affectie en verbondenheid te ervaren. In relatie tot het sociale, onze omgeving, geven verhalen betekenis in ons streven naar het goede. Mensen richten zich zodoende op wat in brede religieuze termen met het heilige of het ultieme wordt bedoeld (Alma 2024, p. 27-28). Een belangrijke invloed op haar werk is haar verontrusting over maatschappelijke en ecologische ontwikkelingen. Slagen we erin de aarde leefbaar te houden, voor ons mensen en andere medebewoners van planeet aarde? Zij zoekt naar een vorm van geestelijke zorg die zich bekommert om hoe wij de aarde bewonen en die mensen nieuw perspectief kan bieden in het persoonlijk en maatschappelijke leven (Alma 2024, p. 18). Kan het verhaal van Jacob die naar Sukkot gaat en het loofhuttenfeest vrijzinnigen en andere christenen inspireren voor het vieren van biodiversiteit en het stilstaan bij het verlies ervan?

Jacob gaat naar Sukkot en bouwt er hutten voor zijn vee en een huis. Dat is opmerkelijk, omdat hij op doortocht is van Paddan-Aram naar zijn vader Isaak in Kanaän (Genesis 31:17-18). Het was ook niet gebruikelijk voor aartsvaders om in huizen te wonen, maar in hutten (van Selms 1986, p. 149). In een hut ben je dicht bij de aarde. Het jodendom heeft nooit minachting gevoeld voor het aardse. Dat is meer een erfenis vanuit het Griekse denken waarin het fysieke ondergeschikt aan het geestelijke werd geacht. De joodse opvatting is dat mensen de taak hebben de schatten van de natuur goed te beheren en niet uit te buiten. Op basis van het gedrag van de mens beslist God tijdens het Loofhuttenfeest (Soekot) op welk moment er regen zal vallen en hoeveel (Cohen Stuart 2003, p. 154-155). Water speelt een belangrijke rol tijdens Soekot. Water, licht en uitbundigheid maken dat Soekot door joden hét feest wordt genoemd. In het Hebreeuws betekent feest der joden altijd hét feest der joden en hét feest is Soekot (Cohen Stuart 2003, p. 252-253).

Het Loofhuttenfeest kent drie functies gericht op het heden, het verleden en de toekomst. Het heden: het stilstaan bij en danken voor de oogst, het rust nemen na de drukke oogsttijd. Het verleden: het terugdenken aan de periode in de woestijn, aan de periode dat de Israëlieten leefden in tijdelijke woningen, hutten en dat zij afhankelijk waren van de bescherming van God, de ENE, waarbij ze herinnerd worden aan de kwetsbaarheid en de vergankelijkheid van het leven. De toekomst: waarin het joodse volk samen met de andere volken, het loofhuttenfeest zal vieren zoals in de profetie van Zacharia 14:16 beschreven staat (Silfhout 2019, p. 75-77). Ongeveer 3000 christenen uit allerlei landen doen dit al en vieren ieder jaar het Loofhuttenfeest in Jeruzalem mee (International Christian Embassy Jerusalem 2023). Zo was het vóór 7 oktober 2023. Het Loofhuttenfeest kent echter geen christelijk equivalent zoals Pesach (Pasen) en Sjavoeot (Pinksteren). Waarom is dat equivalent er niet en vieren niet meer christenen het Loofhuttenfeest met de joodse geloofsgemeenschap mee (Silfhout 2019, p. 71)?

Onder keizer Constantijn nam de kerkbouw een hoge vlucht (van den Akker en Nissen 1999, p. 72). Keizerin Helena, de moeder van keizer Constantijn die na 313 het christendom tot staatsgodsdienst maakte, ging in 324 op pelgrimsreis naar de Romeinse provincie Palestina. Om daar de eerste steen te leggen van enkele kerken, waaronder de Heilige Grafkerk. Deze kerk werd enkele jaren later half september, rond de eerste dag van het Loofhuttenfeest, ingewijd. Naast de imponerende basilieken en kathedralen zag men de schamele loofhut niet meer staan. In zelfoverschatting liet de kerk het loofhuttenfeest vallen (Cohen Stuart 2003, p.237). Keizerin Helena zou in Palestina, naast het graf van Christus, ook het kruis terug hebben gevonden waaraan Jezus

gestorven was. Het daarmee verbonden feest is het feest van de Kruisverheffing op 14 september (van den Akker en Nissen 1999, p.72). De vroege kerk beschouwde zichzelf als gedeeltelijke verwerkelijking van Gods koninkrijk op aarde, daardoor zou het Loofhuttenfeest overbodig zijn geworden (Cohen Stuart 2003, p. 238). De vraag is of deze zelfoverschatting er inderdaad toe geleid heeft dat het Loofhuttenfeest geen christelijke equivalent kreeg. Feit is dat het Loofhuttenfeest geen aandacht krijgt in de christelijke kalender.

Het Loofhuttenfeest mag dan hét feest zijn voor joden, het heeft een uitgesproken universele betekenis, vertelt Jonathan Sacks. Hij haalt een passage in Deuteronomium 16 aan om aan te geven hoe inclusief het loofhuttenfeest gevierd mag worden. *16: 13 Wanneer het graan is gedorst en de druiven zijn geperst, moet u gedurende zeven dagen het Loofhuttenfeest vieren. 14 Vier dan uitbundig feest, samen met uw zonen en dochters, uw slaven, uw slavinnen, en de Leviëten, de vreemdelingen, de weduwen en de wezen die bij u in de stad wonen.* (Deze inclusiviteit wordt overigens ook aangeraden voor Sjavoet, het Wekenfeest, het joodse Pinksterfeest). Het sleutelwoord in Deuteronomium is s-m-ch, het samen vieren in vreugde. Dat woord komt in Deuteronomium wel 12 keer voor, slechts eenmaal in zowel Exodus als Leviticus. Tweemaal wordt het woord vreugde genoemd bij Soekot, het Loofhuttenfeest, tegen eenmaal bij Sjavoet, het Pinksterfeest en geen enkele keer bij Pesach, Pasen. Waarom een dubbele vreugde bij Soekot, vraagt Sacks zich af (Sacks 2020 b, p. 316). In Leviticus 23:43 staat het gebod om te verblijven in loofhutten, om de herinnering aan de tocht door de woestijn levend te houden. *42 Zeven dagen lang moeten jullie in hutten wonen, elke geboren Israëliet moet in een loofhut wonen, 43 om jullie kinderen eraan te herinneren dat Ik de Israëliëten in hutten liet wonen toen Ik hen uit Egypte wegleidde. Ik ben de HEER, jullie God.* Aan de ene kant is het feest dus een verwijzing naar de geschiedenis van het volk Israël zelf. De soeka is een tijdelijke woning die zowel verwijst naar de tijd in de woestijn als naar de tijd van ballingschap, de specifieke joodse geschiedenis. Er is echter een tweede aspect aan dit feest waardoor het zorgt voor dubbele vreugde. Soekot heeft namelijk ook een universalistisch aspect (Sacks 2020 b, p. 317).

De feestcyclus Pesach, Sjavoet en Soekot vertelt het verhaal van het Joodse volk. Pesach vertelt het verhaal van de bevrijding uit de slavernij in Egypte, bij Sjavoet gaat het om de openbaring van de tien woorden en de Tora op de Sinaï en Soekot herinnert aan de reis door de woestijn. Een tweede feestcyclus is die van de feesten van de zevende maand: Rosj Hasjana, Jom Kippoer en Soekot gaan over God en de mensheid als geheel (Sacks 2020 b, p. 318). Tijdens Rosj Hasjana, Joods Nieuwjaar, wordt de schepping van de mens gevierd. Jom Kipoer, Grote Verzoendag, is een vastendag waarop joden zich verzoenen met God voor zonden die ze hebben begaan. Soekot is het enige feest, dat behoort tot beide cycli. Vandaar de dubbele vreugde, zo legt Sacks uit. Dat maakt Soekot zo speciaal.

De hut symboliseert het bijzondere karakter van de joodse geschiedenis en herinnert het joodse volk aan hun reis door de woestijn en verschillende ervaringen van ballingschap. Het joodse volk heeft een andere identiteit dan andere volken, maar we hebben allemaal regen nodig. Tijdens Soekot wordt zowel het particularistische van het joodse volk als het universalistische van God gevierd. Ieder volk heeft regen nodig en is afhankelijk van het ecologische web van Gods schepping en ieder volk heeft ook een eigen identiteit (Sacks 2020 b, p. 319). De universalistische boodschap van het Loofhuttenfeest is, vergeet niet dat wij allen afhankelijk zijn van God en van Gods schepping. Door profeet Zacharia worden alle volken uitgenodigd om het loofhuttenfeest mee te vieren (Sacks 2020, p. 319). In Zacharia 14: 16-17 staat de noodzaak voor ieder volk beschreven om het loofhuttenfeest wél te vieren, omdat er anders geen regen zal vallen: *16 De overlevenden van de*

volken die Jeruzalem hebben belaagd, zullen dan jaarlijks naar de stad komen om de ENE van de hemelse machten als koning te vereren en het Loofhuttenfeest te vieren. 17 En is er op aarde een volk dat niet naar Jeruzalem komt om de ENE van de hemelse machten als koning te vereren, dan zal er in dat land geen regen vallen.

We maken allemaal deel uit van de natuur en van de complexe ecologie van Gods schepping, vandaar de vier soorten. De vier soorten, de palmtak, de citrusvrucht (een etrog), de mirtetakjes en de wilgenbladeren, symboliseren dit universalistische karakter. Die plantenbundel wordt *loelav* genoemd, naar de palmtak. Zij herinnert de mensheid aan de vruchtbaarheid van het land, de natuur, de regen, de cyclus van de seizoenen, die voor de hele mensheid van belang zijn. De overeenkomst is onze menselijkheid, daarom kunnen we met elkaar communiceren (Sacks 2020, p. 319). Er worden verschillende verklaringen gegeven voor de samenstelling van de plantenbundel. De bekendste is dat:

- de etrog geur en smaak heeft en verwijst naar degenen die goede daden doen en kennis hebben van de Tora.
- de loelav, de palmtak, smaak heeft maar geen geur en verwijst naar degenen die goede daden doen, maar geen kennis hebben van de Tora.
- de twijgen van de loofbomen, de mirt heeft geur maar geen smaak en verwijst naar degenen die kennis hebben van de Tora, maar geen goede daden doen.
- de beekwilg heeft geen geur en geen smaak en verwijst naar degenen die geen goede daden doen, maar ook geen kennis hebben van de Tora.

Door alles in één hand te houden, onderstreept dat iedereen erbij hoort en dat er sprake is van verzoening (Cohen Stuart 2003, p.243). Iedereen herkent zich wel in een groep. Samen horen zij bij elkaar. Niemand valt erbuiten. De ene keer behoort je meer tot de ene groep, de andere keer bij de andere groep. Dat kan variëren. Door je te laten inspireren door de kennis van de feestcyclus van de zevende maand, de drie universele feesten Joods Nieuwjaar, Grote Verzoendag en het Loofhuttenfeest, kunnen we ons bewuster worden van de taak die ons te doen staat en in beweging komen en die kennis toepassen door goede daden te doen. We zijn als mensheid geschapen in een ecologisch samenhangend geheel, niet om te heersen, maar om te zorgen dat het heel blijft.

Volgens de uitleg van Jonathan Sacks over dubbele vreugde kan het Loofhuttenfeest inclusief gevierd worden door de universalistische betekenis, waarmee er ruimte kan ontstaan voor de waarde van Gods schepping, de biodiversiteit en onze afhankelijkheid daarvan. Vanuit de loofhut is de verbinding met Gods schepping makkelijker te maken dan vanuit onze stevig gebouwde kerken. Hoe kunnen we dit speelse bouwwerk meer gaan waarderen? Kunnen we het aan om onze kwetsbaarheid en afhankelijkheid te ervaren en om in de ogen te kijken hoe we Gods schepping hebben ontheiligd en wat we de natuur nog steeds aandoen? Om de teloorgang van biodiversiteit tegen te gaan en te doen omkeren, zullen we als mensheid echt een andere koers moeten gaan varen. Daarin mogen we met elkaar optrekken. De loofhut kan ons daar meer van bewust maken en ons kan stimuleren om in beweging te komen. In het volgende hoofdstuk sta ik stil bij hoe zowel de schuilhut als de loofhut ons kan helpen in beweging te komen voor diversiteit aan mensen en diversiteit aan soorten.

De schuilhut en loofhut inspireren en zetten in beweging om op te komen voor diversiteit

Crises gebeuren ons, we kunnen er niet aan ontkomen, ze horen bij het menselijk bestaan. We leven een onbekende toekomst tegemoet. Geloof is de moed om te leven met die onzekerheid (Sacks 2020 a, 198). Sacks zegt: 'Rechtvaardigheid, vrijheid, menselijke waardigheid, gelijke mate van respect voor iedereen, integriteit en mededogen moeten *hier* bevochten worden, niet in de hemel' De Tora is gegeven aan mensen met een vrije wil, zodat zij op een dag leren om die verantwoorde en morele manier van leven in te zetten en een wereld van maatschappelijk welbevinden te creëren (Sacks 2020 a, p. 204). *'Als je gelooft dat waarheid, rechtvaardigheid en geluk in deze wereld moeten worden nagestreefd, moet je met deze wereld de strijd aangaan. [...] Nu betekent dat strijden tegen materialisme en consumentisme. [...] Het jodendom is een godsdienst van protest, een tegenstem in het gesprek van de mensheid'* (Sacks 2020 a, p. 206).

Als enige aartsvader sterft Jacob in ballingschap. Toch worstelt Jacob met de wereld, zoals ook zijn nakomelingen dat blijven doen. Het is niet gemakkelijk om angsten onder ogen te zien en ermee te worstelen en ze weigeren los te laten, voordat ze zijn omgezet in nieuwe kracht en zegen (Sacks 2020 a, p. 207).

We lopen in dit leven samen op, met elkaar en met God of het goddelijke en we bevinden ons in de heiligheid van Gods schepping. De wind die waait ten aanzien van diversiteit aan mensen en biodiversiteit van soorten is momenteel eerder guur te noemen dan aangenaam. Als je je in de schuilhut en/of in de loofhut bevindt, voel je dat des te beter. Je begrip van de ernst van de situatie wordt groter, maar je krijgt ook nieuwe inspiratie vanuit de positie van de hut. Mariecke van den Berg omarmt de schuilhut als symbool voor haar theologie. Graag neem ik de metafoor van de hut over voor mijn eigen vrijzinnige theologie en zet naast de schuilhut een loofhut. Hoe meer soorten hutten, hoe beter. In dit hoofdstuk kijk ik naar de mogelijkheid om meer waardering te gaan voelen voor diversiteit in de breedste zin van het woord en ons aangenamer te gaan voelen met onze eigen diversiteit aan mensen en naar hoe we ons meer bewust kunnen worden van waarde van biodiversiteit en onze invloed daarop.

De schuilhut is een waardevolle plek om onze diversiteit en kwetsbaarheid van mens-zijn te ervaren. Schuilen helpt om in beweging te komen, want je creëert voor jezelf eerst een plek van waaruit je je veilig genoeg voelt om je naar buiten toe te bewegen. In een hut ervaar je veel minder het verschil tussen binnen en buiten. Dat verschil tussen binnen en buiten daarover gaat ook de theologie van de schuilhut, want wat gebeurt er als je wordt buitengesloten uit het huis van de traditie en je naar een hut wordt verbannen? Dat voelt in eerste instantie niet goed, maar je kunt die plek ook omarmen en er je voordeel mee doen.

In deze tijd zijn er mensen die de verschillen tussen mannen en vrouwen willen uitvergroten en zich beroepen op de biologie van de mens en er zijn mensen die juist hun best doen om alle verschillen tussen mannen en vrouwen zo klein mogelijk te maken en vinden dat alle gedrag het gevolg is van socialisatie. Zo zwart wit is het geen van beide. De term gender verwijst volgens de Waal (2022) naar 'de aangeleerde deklaag' die een biologische vrouw tot culturele vrouw maakt en de biologische man tot culturele man en ook naar de genderidentiteit die iemand ervaart. We zijn naast biologische wezens ook door en door culturele wezens. De een ervaart zichzelf als mannelijk en de ander voelt zich vrouwelijk. Voor de meeste mensen stemmen sekse en gender overeen, maar dit geldt niet voor transgender mensen of voor intersekse mensen bij wie de anatomische sekse moeilijk te identificeren is of voor non-binaire mensen die zichzelf moeilijk kunnen identificeren met één van

beide genders. De termen gender en sekse zijn sterk met elkaar verweven. Wanneer het gaat om sekseverschillen gaat het daardoor dus ook vaak over genderverschillen en omgekeerd. Lange tijd heeft de wetenschap sekseverschillen genegeerd, maar daar is verandering in gekomen, want het vrouwenlichaam is geen kleiner mannenlichaam, zoals lang werd gedacht. Vrouwenlichamen werken verre van hetzelfde als mannenlichamen (De Waal, 2022).

Sekseverschillen zijn er altijd geweest en zullen ook altijd blijven. Dit zal waarschijnlijk ook zo zijn met genderverschillen, al is het maar omdat mensen die verschillen waarderen en ze belangrijk vinden en de verschillen ook duidelijk ervaren. Wel kunnen genderkenmerken in de loop van de tijd in de betreffende cultuur verschuiven en veranderen, zoals duidelijk zichtbaar is in veranderde kledinggebruik. Steeds meer mannen lopen rond in een rok of jurk en al langer dan een eeuw lopen veel vrouwen rond in een broek, terwijl dit kledingstuk eerder alleen door mannen werd gedragen in de westerse cultuur. Dit is cultureel bepaald en dus niet in alle culturen zo. De genuanceerde blik van een primatoloog als Frans de Waal bevalt mij. Ik denk dat er behoefte is aan zo'n blik, want wereld moet eraan wennen dat LHBTIQ+ mensen zich niet langer alleen ondergronds laten zien. Jarenlang zijn mensen geperst in het culturele keurslijf van de heteroseksuele samenleving waar alleen mannen en vrouwen zouden bestaan, maar sinds de jaren 60 vorige eeuw kwam er langzaam meer ruimte voor diversiteit aan mensen.

In november 1986 waren de Remonstranten wereldwijd het eerste kerkgenootschap dat de zegening van homoseksuele levensverbintenissen mogelijk maakte. Op 29 november 1986 besloot de Remonstrantse Broederschap tijdens een buitengewone Algemene Vergadering (AV) van Bestuur in Rotterdam, om in haar nieuwe Kerkorde het volgende artikel op te nemen: *'Twee mensen die ten overstaan van de Gemeente of haar vertegenwoordigers beloven in liefde en trouw het leven met elkaar te zullen delen, kunnen over hun aldus aangegaan verbond in een kerkdienst de zegenbede laten uitspreken.'* En *'Mijn God trouwt ook homo's'* was een van de slogans van de remonstrantse publiciteitscampagne in 2014 (van der Panne 2021). Sinds 2012 wordt in de Geertekerk in Utrecht Coming Out Sunday gevierd en ook op andere plekken in Nederland, zoals de regenboogviering in het Foreestenhuis in Hoorn, de Rotterdam Pride viering in de Arminiuskerk en de Roze viering in de Remonstrantse kerk in Alkmaar. De regenboogviering in Arnhem krijgt steeds meer bekendheid en vele samenwerkingspartners willen meedoen. Volgend jaar is de Waalse kerk waarschijnlijk te klein en hebben we de Nederlands Gereformeerde Koepelkerk gevraagd om ook mee te doen aan de regenboogviering. Hopelijk lukt dit. Dit jaar werkt de Doopsgezinde Gemeente Arnhem samen met COC Midden Gelderland, Stadsklooster Arnhem, de Oecumenische Geloofsgemeenschap De Regenboog, de Parkstraatgemeente en de Protestantse Gemeente Arnhem-Zuid. Vorig jaar deed Stichting Wijdekerk ook mee. Stichting Wijdekerk is een initiatief van een groep christenen, die zelf LHBTIQ+ -persoon zijn of nauw betrokken bij LHBTIQ+ mensen, die vinden dat je jezelf moet kunnen zijn in iedere kerk. Stichting Wijdekerk nodigt alle kerkelijke gemeenten in Nederland uit om hun beleid met betrekking tot LHBTIQ+ mensen kenbaar te maken door zich te laten registreren op een kaart op hun website (Stichting Wijdekerk, 2024). Er komen steeds meer kerken bij.

Er is behoefte aan dit soort vieringen, juist nu de negativiteit, de haat en het geweld tegen deze kwetsbare groep mensen wereldwijd weer toeneemt. De remonstranten zijn hierin vooruitstrevend geweest en zijn dat nog steeds, maar het is helaas ook nog steeds hard nodig, want we zijn er nog niet. Tijdens de regenboogvieringen die ik de afgelopen jaren organiseerde, ging het vooral over het geweld wat de groep LHBTIQ+ ers nog steeds wordt aangedaan. Zo lazen we een tekst uit de Utrechter Passion:

*Vandaag weten we maar al te goed van de folterdaden,
steeds opnieuw overwint de moed, om het onrecht te verraden.
O, mens, stel orde op zaken,
laat de willekeur niet overwinnen. Maak al het leed openbaar,
laat je niet bedriegen.*

Er kunnen hier nog vele namen worden genoemd. Bijvoorbeeld die van Kleo Flores, een lesbische activiste, tijdens een bustocht verdwenen, ontvoerd, in Mexico. Men vond haar terug, gefolterd en in stukken gesneden. Mariella Franco, die streed voor meer vrouwenrechten en getrouwd was met haar vriendin, verging het niet anders. Aan dergelijke haatmisdrijven is tot op de dag van vandaag geen einde gekomen. Daarom:

Niets is volbracht.

*Niets is volbracht,
geen troost voor de gekwelde harten:
'De moordenaars vrij,' een zin die de pijn van de slachtoffers hoont.
Waar zijn de redders, waar de kracht?
Wie leidt de strijd?
Niets is volbracht.*

*Te velen zijn dood.
Zijn tot zwijgen gebracht.
(Thomas Höft 2022).*

Ik vond het troostend om stil te staan bij deze teksten over (zinloos) geweld dat mensen wordt aangedaan en ze te lezen vanuit het perspectief van de queers, die tijdens hun leven vaak zelf met geweld in aanraking komen. Als queer heb ik de schuilhut nodig om te schuilen tegen het (dreigende) geweld. De vraag is steeds, hoe veilig kan ik mij hier voelen, kan ik zijn wie ik ben? Ik heb sinds vorig jaar bij het reclame maken voor de regenboogvieringen last van angst voor mensen die kwaad in de zin hebben. Kort daarvoor had ik twee nare ervaringen met mensen die LHBTIQ+ mensen niet accepteren, maar ze duivels en zondig vinden.

Mensen hebben naast steunende teksten over omgaan met geweld, ook positieve verhalen nodig, die kracht geven om in beweging te komen. Het verhaal van Jacob die worstelt bij de rivier Jabbok is zo'n hoopvol verhaal. Jonathan Sacks, Mariecke van den Berg en Jolanda Molenaar hebben dat laten zien. Zo'n verhaal is een krachtbron voor bijvoorbeeld transgender personen, maar ook andere mensen die een crises doormaken kunnen er hoop uit putten. Diversiteit gaat in mijn ogen verder dan de groep queers. In mijn essay heb ik deze groep als voorbeeld genomen en in regenboogvieringen staat deze groep centraal, maar er zijn ook andere groepen mensen die kwetsbaar zijn of lange tijd zijn achtergesteld, waarvoor deze verhalen even goed van waarde zijn.

Ik hoop dat door dit verhaal en dit eindessay ook andere vrijzinnige gemeenten het voortouw willen nemen in het vieren van diversiteit, zodat zij daarmee een uitstraling hebben naar mensen van andere kerken en die ook enthousiast kunnen maken voor het vieren van diversiteit aan mensen. Vrijzinnigen zouden ook in hun eigen gemeenschappen het gesprek over diversiteit niet moeten laten verstommen, maar juist laten klinken, zodat we ons aangenaam blijven voelen met

diversiteit en ervaren hoe waardevol het is dat we allemaal verschillend kunnen zijn en tegelijkertijd erg met elkaar verbonden zijn. Met aangenaam bedoel ik dat je de ander aankijkt als een ander met een nieuwsgierigheid en verwondering, zonder oordeel en vooronderstelling. Zoals Jacob en Esau elkaar aankeken, van aangezicht tot aangezicht, alsof zij God zelf in de ogen keken.

Als je in een hut zit, heb je meer verbinding met buiten, dan wanneer je in je huis zit. De loofhut is een plek bij uitstek om onze kwetsbaarheid en afhankelijkheid van God te ervaren en onze verwoestende, maar hopelijk ook onze regeneratieve invloed op Gods schepping te bestuderen. Jacob ging naar Sukkot, loofhutten, zijn taak, zijn levensbestemming achterna. Jacob gaat niet zomaar naar Sukkot, dat ongetwijfeld verwijst naar hét feest, het loofhuttenfeest. Het loofhuttenfeest is een dankfeest voor het gewas het moment om erbij stil te staan, dat ons leven niet in de eerste plaats afhankelijk is van ons eigen geploeter, maar van de zegen van de vruchtbaarheid en de groei van gewassen, die door God gegeven is. Soekot is het enige van de drie pelgrimsfeesten naast Pesach en Sjavoet, dat de kerk niet kent. Het is wel het enige feest dat expliciet wordt genoemd als feest voor alle volkeren. Voor ieder van de 70 volkeren werd een stier geofferd tijdens de zeven dagen van feest (Cohen Stuart 2003, p 248-250). De strijd met Gog, de koning van het dichte-dak-volk en Magog, het volk van de dichte daken, de daken dichter, wordt genoemd in Openbaringen 20:8. De conclusie is dat het uiteindelijk beter en veiliger is om geborgen te zijn in de wankele loofhut, de soeka, onder Gods bescherming dan in de machtige meters dikke bunkers van Gog en Magog (Cohen Stuart 2003, p 252).

Dat hét feest, Soekot, niet door Christenen is opgenomen in de christelijke kalender is een gemiste kans. Onze kerken lijken wel op de dikke bunkers van Gog en Magog, van waaruit we het zicht op de werkelijkheid langzaamaan lijken te verliezen. We worden door het loofhuttenfeest uitgenodigd om naar buiten te trekken, om weer in contact te komen met onze oorsprong, Gods schepping, waar God ons geplant heeft. Hoe kan dit precies invulling krijgen tijdens de vrijzinnig christelijke vieringen? Dat laat ik graag over aan de creativiteit en speelsheid van de predikanten en geestelijk verzorgers en aan alle andere mensen die meewerken aan de voorbereiding van deze vieringen.

Het loofhuttenfeest lijkt een geschikt feest voor aandacht voor de diversiteit aan soorten en onze afhankelijkheid daarvan. Aan de ene kant is het een particularistisch feest waarin het joodse volk terugkijkt naar de tijd in de woestijn, waarin ze leefden in hutten en ze afhankelijk waren van de ENE. Aan de andere kant is het een universalistisch feest, dat iedereen mee kan vieren, waarin aandacht en dankbaarheid is voor de vruchten van Gods schepping. Het loofhuttenfeest is een pelgrimsfeest. Als pelgrim ben je onderweg en heb je automatisch een nauwere band met je omgeving dan wanneer je in een huis verblijft. Pelgrim zijn, samen met anderen en met God oplopen en je in een loofhut begeven, biedt mogelijkheid om tijdens vieringen ruimte te vragen voor de ecologische crisis en de waarde van biodiversiteit. Hopelijk brengt dit steeds meer mensen in beweging voor het behoud en herstel van biodiversiteit.

Conclusie

Verhalen en rituelen, zoals feesten en herdenkingen, hebben we nodig om ons leven en de rijkdom van diversiteit aan mensen en diversiteit aan soorten te vieren. Ook kunnen we met rituelen ruimte maken om te rouwen door aandacht te hebben voor en stil te staan bij het verlies van biodiversiteit. We verkeren als mensheid in verschillende crises. Aan de ene kant accepteren we niet hoe divers we zelf zijn en aan de andere kant verliezen we in de kerkgebouwen met dichte daken en dikke muren het contact met onze natuurlijke omgeving en verdwijnt de biodiversiteit zonder dat we het merken. We hebben beter begrip en betere posities nodig om uit deze situaties te komen. De schuilhut en de loofhut blijken een heilzame plek te zijn van waaruit wij de huidige situatie beter kunnen begrijpen en kunnen verbeteren.

Het verhaal van Jacob die worstelt aan de oevers van de Jabbok en naar Sukkot gaat, wat loofhutten betekent, inspireert om in beweging te komen en uit die crises vandaan te komen. Het loofhuttenfeest en de daaraan voorafgaande joodse feesten hebben een universele betekenis. Deze feesten kunnen ons bewust maken van onze plaats en taak binnen Gods schepping. Door het verhaal van Jacob te vertellen tijdens de coming out sunday/ regenboogviering en het loofhuttenfeest kun je als predikant of als geestelijk verzorger mensen inspireren en in beweging brengen om ruimte te geven aan diversiteit van mensen en diversiteit aan soorten, zonder dat je de problemen die bestaan, daarmee ontkent. Met dit eindessay wil ik leden en vrienden van Remonstrantse en andere vrijzinnige geloofsgemeenschappen graag bewust maken van hun vrijheid en verantwoordelijkheid om hierin het voortouw te nemen en met andere geloofsgemeenschappen hierin samen op te trekken, want het diverse leven op aarde is heilig.

Literatuurlijst

Akker, van den Nico & Nissen, Peter (1999). *Wegen en dwarswegen. Tweeduizend jaar christendom in hoofdlijnen*. Amsterdam: Boom.

Alma, Hans (2024). *De kunst van het pelgrimeren. De geestelijk verzorger als verbeeldingsprofessional*. Utrecht: Academische Uitgeverij Eburon.

Anbeek, Christa, (2023). *Kwetsbaarheid omhelzen. Op zoek naar gemeenschappen met een hart*. Utrecht: Uitgeverij Ten Have.

Berg, Mariecke, van den (2021). *Ondertussen in de schuilhut. Een queer theologie van het thuiskomen. Inaugurale rede door prof. dr. Mariecke van den Berg*. Nijmegen: Radboud Universiteit, Campus & Facilities, Post & Print.

Berg, Mariecke, van den (2019). *Waarom vraag je naar mijn naam? Het verhaal van Jakob/ Israël*. In: Zorgdrager, Heleen, Molenaar, Jolanda, Elhorst, Wielie, Buijs, Carl (red.) *Wondermooi, zoals U mij gemaakt hebt. Handreiking voor gelovige transgender personen en werkers in de kerk*. Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers.

Christian Climate Action (2024). [Biddag voor Gewas en Biodiversiteit](#), geraadpleegd april 2024.

Cohen Stuart, Geert (2003). *Joodse feesten en vasten. Een reis over de zee van de Talmoed naar de wereld van het Nieuwe Testament*. Vijfde herziene druk. Kampen: Uitgeverij Kok.

Hasselt, M. E., Spierings, N., Hilten-Rutten, E. van, Koning, O. de (2023). *Welzijnsmonitor LHBTIQ+ 2023 Gelderland en Overijssel*. Nijmegen : Radboud Universiteit; Vizier

Höft, Thomas (2022). *Utrechter Passion*, de Johannes Passion van J.S. Bach met een nieuwe tekst van Thomas Höft.

International Christian Embassy Jerusalem (2023). [Loofhuttenfeest hoogtepunten 2023 - ICEJ Nederland](#), geraadpleegd maart 2023.

Kloostergemeente Nijkleaster Westerwert (2023). [Woensdagmorgen Kleasterkuier - Nijkleaster](#), geraadpleegd april 2024.

Molenaar, Jolanda, (2022). *Transgenders aan de Jabok. Een kwalitatief empirisch onderzoek naar de geloofsvragen waarmee trans*personen worstelen*. Bachelorscriptie. Zwolle: Christelijke Hogeschool Windesheim.

Mulder, Sjoerd (2020). [Een must-read voor iedereen die nadenkt over de verhouding tussen politiek en religie | Trouw](#), geraadpleegd maart 2024.

Munsterman, Hendro (2024). [Paus noemt 'genderideologie lelijkste ziekte van onze tijd', en vraagt kardinaal Eijk om studie te doen](#), geraadpleegd maart 2024.

Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap (2021). Alle gebruikte Bijbelteksten komen uit de NBV21.

Panne, Esther van der, (2021). Mijn God trouwt ook homo's. *DNK Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800*. Vol. 44, no. 94: p. 51–73.

Sacks, Jonathan (2020 a). *Verbond en Dialoog Joodse lezing van de Tora. Genesis boek van het begin*. Middelburg: Skandalon.

Sacks, Jonathan (2020 b). *Verbond en Dialoog Joodse lezing van de Tora. Leviticus boek van het heilige*. Middelburg: Skandalon.

Selms, A. (1986). *De prediking van het oude testament. Genesis deel II*. Vierde druk. Nijkerk: Uitgeverij G. F. Callenbach BV.

Silfhout, Ds. W. (2019). *Drie grote Joodse feesten. Pesach, Shavoet, Soekot in relatie tot Pasen Pinksteren, Loofhuttenfeest*. Apeldoorn: Uitgeverij De Banier.

Stichting Wijdekerk (2024). [Over Wijdekerk](#), geraadpleegd april 2024.

Vrije Universiteit Amsterdam (2024). [VU leidt geestelijk verzorgers op tegen klimaatangst en -depressie - Vrije Universiteit Amsterdam](#), geraadpleegd maart 2024.

Waal, de, Frans (2022). *Anders. Gender door de ogen van een primatoloog*. Amsterdam/ Antwerpen: Uitgeverij Atlas contact.